

Журналдың жариялау этикасы

Журналда жариялауға материалдарды дайындау процесіне қатысатын барлық тараптар, атап айтқанда: авторлар/бірлескен авторлар, журналдың бас редакторлары, тақырыптық бағыт бойынша ғылыми редакторлар, жауапты хатшылар, рецензенттер, редакциялық алқа мүшелері және т.б. төменде сипатталған жарияланым этикасының стандарттарын ұстануға тиіс.

Осы қолданыстағы ережелер жариялау этикасы комитеті (COPE) қабылдаған этикалық қағидаларға сәйкес келеді. Төменде сипатталған принциптердің кез келгені бұзылған деген күдік туындаса, журналдың редакциясы COPE (<http://publicationethics.org>) нұсқауларын және Scopus (Elsevier) этикалық принциптерін сақтайды.

Жарияланым этикасы редакторлардың, рецензенттер мен авторлардың және жариялау процесіне қатысатын басқа да тұлғалардың этикалық мінез-құлық нормаларын, принциптері мен стандарттарын белгілейді; мүдделер қақтығысын анықтау шаралары; әдепсіз мінез-құлық; мақаланы алу (қайтарып алу), түзету және теріске шығару туралы нұсқаулар.

Жариялау процесінің барлық қатысушылары, атап айтқанда әрбір автор/бірлескен автор, ғылыми редактор, рецензент, жауапты хатшы, ғылыми журналдың редакциялық алқасының мүшелері жариялау этикасының қағидаларын, нормалары мен стандарттарын ұстануға міндетті. Этикалық қағидаларды сақтау ғылыми журналдың сапасын қамтамасыз ету және қолдау үшін де, жариялау процесіне қатысушылар арасында сенімді және құрметті қарым-қатынас орнату үшін де маңызды.

Бұрын жарияланған немесе бірнеше журналдарда ұсынылған материалдар қарауға қабылданбайды.

Журнал ұсынылған рецензия бойынша және журналда қабылданған ғылыми этика нормаларына, сондай-ақ заң талаптарына (жала жабуға, авторлық құқық пен плагиаттың бұзылуына, плагиаттың өзіне, материалдардың бұрмалануына жол бермеу және т.б.) сәйкес өлшем шарттар негізінде жарияланым материалдарын іріктеуді жүзеге асыруға міндеттенеді.

Жариялау туралы шешім

* Бас редактор редакцияға ұсынылған мақалалардың қайсысы жариялануы керек екендігі туралы шешім қабылдайды.

* Бас редактор редакциялық алқаның саясатын басшылыққа алуға құқылы.

* Журналдың бас редакторы шешім қабылдаған кезде редакциялық алқа мүшелерімен және рецензенттермен кеңесуі мүмкін.

Әділ ойын ережелері

Бас редактор қолжазбалардың интеллектуалды мазмұнын нәсіліне, жынысына, жыныстық бағдарына, діни сенімдеріне, этникалық тегіне, азаматтығына немесе автордың саяси көзқарасына қарамастан бағалайды.

Құпиялылық

Бас редактор мен редакция қызметкерлері ұсынылған қолжазба туралы ақпаратты автордан, рецензенттерден, әлеуетті рецензенттерден, басқа редакциялық консультанттардан басқа ешкімге жария етуге құқығы жоқ.

Ақпаратты ашу және мүдделер қақтығысы

Берілген қолжазбада пайдаланылған жарияланбаған материалдар автордың жазбаша келісімінсіз редактордың жеке зерттеуінде пайдаланылмауы тиіс.

РЕЦЕНЗЕНТТЕРДІҢ МІНДЕТТЕРІ

Рецензиялау процесі

Журнал редакторы мақаланы журналдың редакциялық алқасының құрамына кірмейтін 2 (екі) рецензентке (мақала тақырыбы бойынша неғұрлым жақын ғылыми мамандануы бар маманға, ғылым докторына немесе кандидатына) рецензиялауға жібереді.

Ашықтық

Рецензияланатын мақаланың авторына рецензия мәтінімен танысуға мүмкіндік беріледі. Егер шолуларда мақаланы түзету және пысықтау бойынша ұсыныстар болса, редактор авторға мақаланың жаңа нұсқасын дайындау кезінде оларды ескеру немесе оларды дәлелді (ішінара немесе толық) жоққа шығару туралы ұсыныспен шолулардың мәтінін жібереді. Автор пысықтаған (қайта өңдеген) мақала рецензиялауға қайта жіберіледі.

Рецензенттерге арналған этикалық принциптер

Рецензиялау процесінде барлық рецензенттер жалпы қабылданған принциптер мен стандарттарды ұстануы керек.

Рецензенттер:

- бағалау үшін жеткілікті білімі бар және рецензияны уақытылы ұсынуды қамтамасыз ете алатын қолжазбаларды ғана рецензиялауға келісу;
- рецензияның құпиялылығын сақтау және рецензиялау кезінде немесе одан кейін қолжазбаның немесе рецензияның егжей-тегжейін журнал редакциясы рұқсат берген тұлғалардан басқа ешкімге жария етпеу;
- объективті және адал шолуды ұсынуға, онда дұшпандық немесе арандатушылық мәлімдемелердің болмауына кепілдік беру;
- барлық ықтимал мүдделер қақтығысы туралы мәлімдеу және қалыптасқан жағдайдың мүдделер қақтығысы бар ма, жоқ па деген күмән туындаған жағдайда журналдың редакциясынан кеңес алу;
- мақалаларға сараптама жүргізу кезінде барынша объективтілікке ұмтылу, бұл ретте мақаланы бағалау кезінде оның ғылыми маңыздылығы, критерийі болуы тиіс.

Редакциялық шешімге қосқан үлесі

Позитивті рецензияның болуы мақаланы жариялауға жеткілікті негіз бола алмайды. Жарияланымның орындылығы туралы түпкілікті шешімді журналдың редакциялық алқасы қабылдайды.

Рецензент жариялауға ұсынбаған мақала қайта қарауға қабылданбайды. Теріс рецензия мәтіні авторға Open Journal Systems (OJS) платформасы арқылы жіберіледі.

Журналдың редакциялық алқасы мақаланы жариялауға жіберу туралы шешім қабылдағаннан кейін бұл туралы авторға хабарлау жүзеге асырылады, рецензия мәтіні оған Open Journal Systems (OJS) платформасы арқылы жіберіледі.

Шолулардың түпнұсқалары журналдың редакциялық алқасында 3 (үш) жыл бойы сақталады.

Рецензиялау бас редакторға мақалаларды жариялау туралы редакциялық шешімдер қабылдауға көмектеседі. Жарияланымның сапасын жақсарту мақсатында Бас редактор мақала авторларымен электрондық хат алмасу немесе телефон байланысы арқылы байланыс орната алады.

Тиімділік

Рецензиялау мерзімдерін мақаланы барынша жедел жариялау үшін жағдай жасауды ескере отырып, редактор айқындайды.

Қолжазбада ұсынылған зерттеулерге шолу жасау үшін өзінің құзыреттілігінің жеткіліксіздігін сезінетін немесе қолжазбаны тезірек қарау мүмкін емес деп санайтын кез келген тағайындалған рецензент редакторға хабарлауы және өзін рецензиялау процесінен шығаруы керек.

Құпиялылық

Редакцияға ұсынылған барлық ғылыми мақалалар міндетті түрде қос рецензиялауға жатады.

Шолу үшін алынған кез-келген қолжазба құпия құжат ретінде қарастырылуы керек. Бас редактор уәкілеттік берген адамдарды қоспағанда, материалдар басқа адамдармен ұсынылмауы немесе талқыланбауы тиіс.

Әділеттілік стандарттары

Пікірлер объективті болуы керек. Автордың жеке сынына жол берілмейді. Рецензенттер өз пікірлерін нақты және дәлелді түрде білдіруі керек.

Дереккөздерді растау

Кез-келген мәлімдеме, бақылау, қорытынды немесе дәлел тиісті сілтемемен бірге жүруі керек. Егер рецензент тексеру процесінде дәйексөз көзіне сілтеме жасамай, бұрын жарияланған материалдарды пайдалану фактісін анықтаған жағдайда, тексеруші бас редактордың назарын қарастырылып отырған қолжазба мен бұрын жарияланған кез келген

басқа жұмыс арасындағы кез келген елеулі ұқсастықтарға немесе сәйкестіктерге аударуы керек.

Ақпаратты ашу және мүдделер қақтығысы

Ғылыми редактор, редакция алқасының мүшесі және рецензенттер редакциялық алқаның шешіміне қандай да бір түрде әсер етуі мүмкін ықтимал мүдделер қақтығысы туралы хабардар етуі керек. Редакциялық алқа мүшелері, егер олар қолжазба авторының (авторларының) зерттеу нәтижелерімен байланысты қандай да бір Бәсекелестік және/немесе өзге де қатынастардан тұрса не өзге мүдделер қақтығысы болса, қолжазбаны қараудан бас тартуға тиіс.

Қолжазбаны журналға қарауға берген кезде автор(-лар) қолжазбаның мазмұнында зерттеуді қаржыландырудың барлық көздері көрсетілгенін мәлімдейді; сондай - ақ қарауға берілген қолжазбаға қатысты мүдделер қақтығысын тудыруы мүмкін қандай коммерциялық, қаржылық, жеке немесе кәсіби факторлар бар екенін көрсетеді. Автор(-лар) ілеспе хатта мүдделер қақтығысы болған кезде олардың қолжазбасын объективті бағалай алмайтын ғалымдарды көрсете алады.

Рецензиялау процесінде алынған құпия ақпарат немесе идеялар құпия сақталуы және жеке мүддесі үшін пайдаланылмауы тиіс. Рецензенттер мақалаға қатысты авторлардың, компаниялардың немесе мекемелердің кез келгенімен бәсекелестіктен, ынтымақтастықтан немесе басқа қатынастардан туындайтын мүдделер қақтығысын көретін қолжазбаларды қарастырмауы керек.

Қолжазбаның мазмұнымен мүдделер қақтығысы болған жағдайда, бас редактор бұл туралы ғылыми редакторға тақырыптық бағыт бойынша хабарлауы керек, содан кейін тақырыптық бағыттағы ғылыми редактор қолжазбаны тексеру мен рецензиялауды басқа рецензентке қайта тапсырады.

АВТОРЛАРДЫҢ МІНДЕТТЕРІ

Түпнұсқалық және плагиат

Мақала авторлары шығарманы және/немесе басқа авторлардың дәйексөздерін, библиографиялық сілтемелерді немесе үзінділерді пайдаланған жағдайда, бұрын жарияланбаған түпнұсқа жұмысты ұсынуын қамтамасыз етуі керек. Редакцияға келіп түскен барлық мақалалар Антиплагиат жүйесі арқылы плагиатқа тексеруден өтеді <https://kazatu-kz.antiplagiat.ru> қабылдау үшін мақалада мәтіннің кем дегенде 70% бірегейлігі болуы керек.

Бірнеше, бір мезгілдегі жарияланымдар

Автор 1 журналда немесе бастапқы басылымда бір зерттеуді сипаттайтын жұмыстарды жарияламауы керек. Бір қолжазбаны 1 (бір) журналға ұсыну бір уақытта әдепсіздік болып табылады және қабылданбайды.

Дереккөздерді растау

Басқа авторлардың шығармаларына тиісті сілтемелер міндетті болып табылады. Авторлар маңызды (немесе белгілі бір) басылымдарға сілтеме жасауы керек пе?) ұсынылған жұмыстың сипатына әсері.

Мақаланың авторлығы

Авторлық ұсынылған зерттеудің тұжырымдамасына, дизайнына, орындалуына немесе түсіндірілуіне айтарлықтай үлес қосқан адамдармен шектелуі керек. Маңызды үлес қосқан барлық адамдар бірлескен авторлар ретінде тізімделуі керек. Жұмысқа үлес қосқан басқа қатысушылар болған жағдайда, олар қатысушылар ретінде тізімделуі керек. Автор бірлескен авторлардың объективті болуына, сондай-ақ барлық бірлескен авторлардың мақаланың соңғы нұсқасымен танысып, мақұлдағанына және оны жариялауға ұсынуға келіскеніне кепілдік беруі керек.

Қолжазбаны дайындауға ең көп зияткерлік үлес қосқан адам (екі немесе одан да көп бірлескен авторлармен) авторлар тізімінде бірінші болып көрсетіледі және полиграфиялық құралдармен (қалың қарішпен) ерекшеленеді. Әр мақала үшін хат-хабар үшін автор тағайындалуы керек, ол мақаланың соңғы нұсқасын дайындауға, редакциялық алқамен байланыс орнатуға жауап береді және зерттеуге жеткілікті үлес қосқан барлық қатысушылардың (авторлар саны біреуден көп болса) бірлескен авторлар тізіміне қосылуын қамтамасыз етуі керек, сонымен қатар қолжазбаның соңғы нұсқасын барлық бірлескен авторлардан ұсыну үшін мақұлдауы керек жариялау үшін редакцияға. Қолжазбада / мақалада көрсетілген барлық авторлар жұмыстың мазмұнына жауап береді.